

JIŘÍ MIHOLA, MICHAL PEHR: LIDOVĚ, NÁRODNĚ, KŘESŤANSKY. K DĚJINÁM ČESKOSLOVENSKÉ STRANY LIDOVÉ (KDU-ČSL) 1919–2019

BOHUMIL LUKEŠ

K 100. výročí založení Československé strany lidové napsali poslanec a známý historik populárně-naučnou historii, která se snaží zmapovat křesťanskou politiku na našem území od jejího začátku. Křesťanská politika se zde vyvíjela již od poloviny 19. století a důvodem jejího vzniku byla obhajoba křesťanských principů v době nástupu hospodářské revoluce. Od počátku se formovala jako výlučně katolická i když později se snažila působit ekumenicky. Začátky byly spolkového rázu, které svým členům nabízely široké aktivity v oblasti charity, vzdělávání a politickém životě. V této oblasti působili často národně uvědomělí katoličtí duchovní, a to zejména na Moravě. Tento fakt není v publikaci dost rozvedený, ačkoliv právě tyto spolky se staly základem nejsilnější křesťanské politické strany v českých zemích v době Rakouska-Uherska, tj. Moravské katolicko-národní strany (1896). Strana podporovala vlastenectví proti německé rozpínavosti, zvláště mezi duchovenstvem ve smíšených oblastech, spolu s obhajobou křesťanství, která se v rámci sekularizace dostávala ve společnosti na vedlejší kolej. Obhajoba českého národa, českého zemského práva, solidarita s chudšími a snaha prosazovat katolické ideály v legislativě byly nejsilnějšími aktivitami dobového politického katolicismu. Politický katolicismus obohacený o Českou a Moravskou křesťansko-sociální stranu se pokusil před 1. světovou válkou zabránit nástupu socialismu a bezbřehého liberalismu v moderní společnosti. Spásonosným ideologiím jako komunismu a nacionalismu stálo v cestě křesťanství a demokracie. Bezprostředním impulzem k větší aktivitě křesťanů mezi dělníky a rolníky byla sociální encyklika *Rerum novarum* z roku 1891, která se stala programovým dokumentem křesťanské demokracie. Na rozdíl od husitských Čech se více uplatnila na Moravě v podobě křesťansko-sociální strany (1899) a to zejména zásluhou pozdějšího předsedy ČSL Jana Šrámka. Spojení katolíků s demokratickými a sociálními ideály mělo ukázat, že jdou s dobou, a křesťanství dává odpověď na současné palčivé problémy chudších vrstev společnosti.

Vznik Československé strany lidové v roce 1919 a doba 1. republiky jsou v knize dobře rozvedené. Zejména obrazová a přílohová část celé publikace je na vyso-

ké úrovni a umožňuje rychlou orientaci v dobové politice lidové strany. Základem nové strany byli čeští a moravští křesťanští sociálové. Zvláště se uplatnila Moravská křesťansko-sociální strana, jejíž předseda Jan Šrámek měl kredit odborového předáka a národovce k jednání s demokratickými politiky. Ti oceňovali, že měl již dříve jako kněz občasně rozepru za svoji sociální činnost s katolickou hierarchií, kterou osočovali ze spolupráce s rakouským trůnem. Zapomnělo se již na to, že celá česká politika 19. století stála na pozicích rakouského trůnu. Lidovci se v meziválečné době definovali jako katolická, národně-československá, sociální a jasně demokratická strana pro všechny vrstvy společnosti. Katolíci si uvědomovali, že demokratická politika jim zaručuje jejich ekonomickou základnu, svobodu vyznání a vzdělávání a také účast ve vládě. Přes výhrady demokratů, hlavně ateistů v jiných stranách byli postupně uznáni jako morální ideová hráz proti fašismu, komunismu a dalším formám totalismu. Vyčítat, že se strana snažila udržet ve vládě s demokratickými stranami za každou cenu je marginální. Křesťané byli ve všech stranách a rozdělovali je jenom majetkové, stavovské popř. místní zájmy. V programu ČSL bylo ostatně jasně napsáno, že je stranou, která zastává zájmy všech, stranou solidarismu, tj. majetných i chudých. Lidová strana se v době národního ohrožení ostře postavila proti německému nacionálnímu fašismu. Výsledkem bylo, že se jí za druhé světové války dostalo uznání v podobě předsednictví exilové vlády.

Po druhé světové válce, v rámci omezené demokracie, se pomalu dostávali komunisté pomocí Sovětů k moci. Šrámek a lidová strana doufali, že čas všechno zhojí a časem se vrátí, s odstupem od válečných hrůz, normální demokratické poměry. Ovšem komunisté se připravovali na převrat s pomocí policie, armády a milicí skoro tři roky. Vytipovali si morálně slabší poslance v aparátu ČSL a přemluvili je během převratu ke spolupráci pomocí výhrůžek a zastrasování. Odborář Alois Petr a kněz Josef Plojhar si prožili peklo totality za německé okupace, a tak si nakonec připadali jako katolík Hácha, který zachraňoval, co ještě bylo možné. Věděli, že demokracie zase končí a oni buď odepíší stranu, nebo budou v rámci totality pomáhat lidem ke slušnému životu. Křesťané sice nemohli mluvit po převratu do politiky, ale mohli se jako proklamovaní křesťanští sociálové aspoň trochu podílet na nových sociálních a zdravotnických zákonech. Zdravotnictví pod Plojharem nebylo ostatně na špatné úrovni. Vyčítat v knize lidovcům, že hlasovali ve svém sekretariátu o brigádě na zrenovování kapličky pod komunistickými hesly je podobné, jako vyčítat zaměstnancům státního podniku, že chodili do závodní jídelny na oběd, přestože na stěně bylo nějaké červené heslo. Oblíbená Lidová demokracie byla občany brána jako zajímavá nesocialistická tiskovina s velkou inzertní přílohou a do 8. hodiny zmizela ze stánků. V druhé polovině 80. let se v souvislosti se sovětskou perestrojkou zformoval ve straně tzv. Obrodný proud. K textu můžu doplnit, že Obrodný proud se formoval pod vedením vyšších funkcionářů ČSL, přesvědčených křesťanských sociálů, kteří doufali, že nastávající politická reforma

nabídne straně větší podíl na vládě. Po sametové revoluci nechtěli úplnou privatizaci, odmítali invazi zahraničního kapitálu a doufali ve spolupráci s levicí. Záhy však byli odstaveni v souvislosti s národně-frontovou minulostí a hlavně prokázáním nejasné spolupráce předsedy Josefa Bartončíka s StB.

Po sametové revoluci, pod vedením charismatického předsedy Josefa Luxe, se strana profilovala jako středopravá, opět získala dobré jméno a pomohla vybudovat moderní demokracii. Strana se sice již otevřeně nehlásila ke katolické víře, ale na konzervativních a evropských postulátech dosud stále pevně stojí. Po smrti Josefa Luxe začali bohužel získávat na rozdíl od tradičních politických stran moc nové demokratické spásonosné strany. Dopltil na to i Cyril Svoboda, ve kterého se skládaly velké naděje. Stranu zachránil z propadu Pavel Bělobrádek, který dokázal zaujmout voliče novým programem a veřejným vystupováním. Obklopil se také novými tvářemi s vírou v další existenci křesťanské politiky. Přejme Křesťanské a demokratické unii-Československé straně lidové hodně štěstí do příštích sta let. Za svoji demokratickou a státotvornou minulost si to rozhodně zaslouží.

Mihola, Jiří – Pehr, Michal: Lidově, národně, křesťansky. K dějinám Československé strany lidové (KDU-ČSL) 1919–2019, Akropolis 2019, 143 s.